

Juryrapport Amy van Markenprijs 2010

[Bertie] Het is dit jaar de derde keer dat de Stichting Leonora Christina de Amy van Markenprijs toekent, een prijs voor voortreffelijke, professionele vertalingen in het Nederlands uit een van de Scandinavische talen. Op verzoek van de Stichting heeft een jury bestaande uit Elka Agoston, Edith Koenders en Bertie van der Meij de afgelopen negen maanden een stapel vertaalde werken doorgenomen. Eerst heeft elk jurylid afzonderlijk de boeken gelezen en bekeken; daarna zijn we meermalen bij elkaar gekomen rond een tafel in de Groningse stationsrestaurant om onze bevindingen te vergelijken en te bespreken. Allereerst moet gezegd worden dat die bijeenkomsten niet alleen gezellig maar ook bijzonder inspirerend waren. Inspirerend, omdat we in de boekenberg diverse boeken aantreffen die we alledrie al dadelijk onder de noemer "goede én goed vertaalde literatuur" konden rangschikken, terwijl we wat de inhoud van de boeken, de literaire waarde en de kwaliteit van de vertalingen betrof toch alledrie onze eigen accenten legden. Door onze gesprekken daarover hebben we beslist een rijkere visie gekregen op de Scandinavische literatuur, op de positie daarvan in Nederland, en op het vak vertalen. Bovendien werden we alledrie nieuwsgierig naar méér. Met name naar méér werk van één bepaalde vertaalster. We hebben met groeiend enthousiasme en bewondering verder onderzoek gedaan naar het werk van deze vertaalster. Ten slotte hebben we besloten haar voor te dragen voor de Amy van Markenprijs 2010 wegens haar gehele oeuvre van vertaalde werken uit het Noors. De persoon die zoveel indruk op ons heeft gemaakt is, zoals iedereen inmiddels weet: Paula Stevens.

[Elka] Paula Stevens' productie is veelomvattend. Zij heeft een indrukwekkend vertaaloeuvre op haar naam staan dat bestaat uit kinderboeken, thrillers, dikke historische romans, klassieke meesterwerken en romans van vooraanstaande hedendaagse Noorse schrijvers.

Direct na haar studie is ze in 1982 als medeoprichter van Het SVIN (Stichting Scandinavisch Vertaal- en Informatiebureau Nederland) begonnen met vertalen. Sindsdien heeft ze het publiek als het ware meegenomen op ontdekkingsreis door de Noorse letterkunde. Zoals u waarschijnlijk weet biedt het Noorse literaire landschap veel onherbergzame natuur, maar ook idyllische taferelen, de Noorse schrijvers wijden zich aan maatschappelijk engagement maar ook aan stijlexperimenten, onder hen zijn zowel psychologische diepgravers als visionaire denkers. De Noorse letterkunde is buitengewoon veelzijdig, en tijdens de reis heeft Paula blijk gegeven van toewijding, inzicht, een grote liefde voor taal en een verlangen om haar expertise met anderen te delen. Ze heeft vertaalworkshops gegeven, deelgenomen aan literatuurfestivals in Noorwegen en Nederland, opgetreden voor de radio in het programma 'De avonden' over Knut Hamsun, en ze is redacteur geweest van *The Scandinavian Newsletter* van het SVIN. Al met al kunnen we haar met recht een ambassadrice van de Noorse literatuur noemen. In maart 2006 werd ze daarom door de Noorse ambassade benoemd tot Commandeur in de Orde van St. Olaf.

[Edith] Toch heeft Paula in elk geval tweemaal haar vertalersbestaan een poosje ingeruild voor een 'echte' baan met collega's en een kantoor buitenshuis, maar altijd was er de link met het Hoge Noorden. Vorig jaar nog werkte ze als redacteur Scandinavische literatuur bij uitgeverij De Geus, waarna ze terugkeerde naar het werk dat haar kennelijk toch het meeste boeit: literair vertalen.

Paula blijft haar werk als 'scout' voor De Geus echter voortzetten, ze is altijd op zoek naar nieuwe Noorse literatuur. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ze juist voor De Geus, maar uiteraard ook voor een paar andere uitgeverijen, enkele belangrijke schrijvers heeft vertaald. Om een impressie te geven van haar bijzondere vertaaloeuvre, willen we er een paar auteurs uitlichten.

Herbjørg Wassmo, de bestsellerauteur van vuistdikke meeslepende, historische romans over de levens van sterke vrouwen, zoals de Dina-trilogie, de Tora-trilogie en haar nieuwste autobiografische roman *Honderd jaar*. Geliefd bij veel lezeressen, van haar werk zijn ruim 250.000 boeken verkocht, weinig

besproken in de Nederlandse pers, maar een begrip in Noorwegen. Vorige maand nog was deze schrijfster in Groningen waar Paula optrad als moderator.

Uit haar nieuwste roman *Honderd jaar* komt het volgende citaat (p. 11): *'Schande. Voor mij is dat de kern. Ik heb altijd geprobeerd schande te camoufleren, te omzeilen, te genezen. Boeken schrijven is een schande die zich moeilijk laat verdoezelen, omdat hij zo nadrukkelijk gedocumenteerd is. De schande krijgt vorm, bij wijze van spreken.'*

[Bertie] Een andere grote auteur van wie Paula ook meerdere boeken heeft vertaald is Lars Saabye Christensen, die met *De halfbroer* de Literatuurprijs van de Noordse Raad won en internationaal doorbrak. Het boek werd in de Noorse pers 'een goddelijke komedie, een tour de force, een duivelse tragedie' genoemd en Nederlandse recensies prezen de 'feestelijke taal, de flitsende en opwindende associatie, het oneindig vertakkend levensverhaal, de vernuftige en spannende literaire constructie, en de meeslepende vertelwijze.' Specifiek over de vertaling schreef recensent Kester Freriks: 'Hier is het gepast vertaalster Paula Stevens lof toe te zwaaien. In dit soort details toont zij zich zeer consciëntieus en toegewijd. Met de nodige brilje maakt zij van het proza van Christensen Nederlands met een oorspronkelijke, authentieke zeggingskracht. De zinnen woeden vaak een halve en soms hele bladzijde voort, met ingewikkelde grammaticale constructies, zonder dat de lezer ook maar een moment hapert.'

Een citaat (p.92): *'En ik voel dat iemand in mijn nek hijgt, iemand hijgt in mijn nek, want dat is nog steeds niet mijn verhaal, ik kom er nog niet in, ik sta niet op het veld, in de warmte, en als ik mijn intrede doe, in dit verhaal, op het veld, blijf ik waarschijnlijk plakken aan de magneten van de details, als het remblok dat ik nu al ben: een schoenveter die knapt op weg naar de dansschool, de dominee tegen wie ik vlak voor de Majorstuen-kerk mijn tong uitsteek, een leeg flesje dat ik moet terugbrengen naar Esther, zulke dingen, alles wat sommigen als onbelangrijk beschouwen, ontsporingen, omwegen, maar wat net zo goed de raadselachtige, dode hoek kan zijn die in alle verhalen noodzakelijk is, namelijk, de stilte ernaast. Dat is waar ik naar jullie, alle anderen, zal zitten luisteren, terwijl jullie me niet kunnen zien. En in die stilte hoor ik De Oude zeggen, keer op keer: Nu kan het gewone leven weer beginnen.'*

[Elka] Ook willen we even stilstaan bij Johan Harstad, de auteur die een groot internationaal succes kreeg met zijn roman *Buzz Aldrin, waar ben je gebleven?* Deze verscheen bij Uitgeverij Podium. De juryleden hebben het boek gefascineerd gelezen, met bewondering voor Harstads prachtige taalgebruik en Paula's schitterende Nederlands, maar – dit even terzijde – wonderlijk genoeg was het einde in de Nederlandse versie heel anders dan in de Noorse, en bleek de roman helemaal ietsjes dunner uitgevallen....

Buzz Aldrin, waar ben je gebleven is een aangrijpend verhaal, een zoektocht naar antwoorden op de grote levensvragen, het is een boek over zichtbaarheid en onzichtbaarheid, over helden en de tweede man achter de helden, over de houdbaarheid van de liefde... Dat alles tegen de achtergrond van het surrealistische, boomloze maanlandschap van de Faeröer.

Een citaat uit de vertaling (p. 27): *'Ik ben de jongen met wie je op de kleuterschool zat, op de lagere school, de middelbare school, en van wie je je de naam niet kan herinneren als je tien jaar later een klassenfoto opduikt om je vriend of vriendin te laten zien hoe je er toen uitzag. [...] Ik was de jongen met wie je al bijna een halfjaar in de klas zat voordat je wist hoe ik heette. Ik was de jongen die je niet miste toen ik naar een andere school ging of toen ik niet op dat feest kwam, ik was de jongen die midden in de concertzaal stond en voor de band bleef klappen, maar die niet gehoord werd, de jongen van wie je dacht dat hij het saai denkbaar bestaan moest leiden, de jongen van wie je dacht dat hij geen leven had. [...] Herinner je je me nog?*

Kun je je me nog voor de geest halen?

Ik was bijna het ergste van alles. Ik was alledaags.

*Ik was bijna onzichtbaar, of niet soms?
En ik was misschien wel de gelukkigste mens die je ooit hebt gekend.'*

[Edith]Tot slot: Wat opvalt aan Paula's vertaaloeuvre is haar trouw: ze heeft van een aantal auteurs heel veel en hele dikke boeken vertaald, waarschijnlijk meer dan bij de gemiddelde vertaler het geval is. Het zijn auteurs van wie bovendien bijna het gehele oeuvre in het Nederlands wordt uitgegeven. Het kan niet anders dan dat ook dit Paula's verdienste is.

De jury van de Amy van Markenprijs 2010 hoopt dat Paula de belangen van de Noorse literatuur in Nederland op dezelfde aanstekelijke manier blijft behartigen als ze de afgelopen dertig jaar heeft gedaan.

Namens de jury:

Elka Agoston, Edith Koenders en Bertie van der Meij

Bijlage:**Een min of meer compleet overzicht van de vertalingen van Paula Stevens:**

Honderd jaar, 2010, Herbjørg Wassmo
Kurt en de vis, 2010, Erlend Loe
Ik vervloek de rivier des tijds, 2010, Per Petterson
Hässelby. Het demonteren is begonnen, 2009, Johan Harstad
Marions sluier, 2009, Roy Jacobsen
De koningin van Sheba en andere verhalen, 2008, Knut Hamsun
De entertainer, 2008, Lars Saabye Christensen
Het glas melk, 2007, Herbjørg Wassmo
De schlemiel van Suomussalmi, 2007, Roy Jacobsen
Het model, 2007, Lars Saabye Christensen
Doppler, 2006, Erlend Loe
Buzz Aldrin, waar ben je gebleven?, 2006, Johan Harstad
Yesterday, 2006, Lars Saabye Christensen
Maskerade, 2005, Lars Saabye Christensen
Sanne, 2005, Herbjørg Wassmo
Tang, 2005, Erlend Loe
Vorst, 2005, Roy Jacobsen
Bloedbroeders, 2004, Ingvar Ambjørnsen
Glad ijs, 2004, Knut Naerum
Vogeltjesdans, 2004, Ingvar Ambjørnsen
Herman, 2004, Lars Saabye Christensen
Op weg naar een vriend, 2004, Niels Fredrik Dahl
De ontdekker, 2004, Jan Kjaerstad
Maren Gripes noodzakelijke rituelen, 2003, Øystein Lønn
Koen, 2003, Erlend Loe
De halfbroer, 2002, Lars Saabye Christensen
De naakte madonna, 2002, Jan Wiese
Kielzog, 2002, Per Petterson
Naïef. Super., 2001, Erlend Loe
Maria & José, 2001, Erlend Loe
De zevende ontmoeting, 2001, Herbjørg Wassmo
Het boek Dina, 2001, Herbjørg Wassmo
Het nieuwe water, 2001, Roy Jacobsen
Late Liefde, 2000, Björg Vik
Grenzen, 2000, Roy Jacobsen
Het boek Karna, 1999, Herbjørg Wassmo
Het Motief, 1998, Herbjørg Wassmo
Roofdier, 1997, Ragnhild Nilsen Grødal
Het boek Benjamin, 1997, Herbjørg Wassmo
Huidloze hemel, 1997, Herbjørg Wassmo
De stille kamer, 1996, Herbjørg Wassmo
De verleider, 1996, Jan Kjaerstad
Levensfragmenten: negen verhalen, 1990, Knut Hamsun
De vliegende Braziliaan, 1989, Jon Michelet
Bad boy, 1988, Knut Faldbakken
De gordel van Orion, 1988, Jon Michelet

Glahn, 1988, Knut Faldbakken
Adams dagboek, 1988, Knut Faldbakken
Onze Afrikaanse explosie, 1988, Jon Michelet
Het huis met de blinde serre, 1984, Herbjørg Wassmo
De huwelijksreis, 1984, Knut Faldbakken
E 18, 1983, Knut Faldbakken

Meegewerkt aan o.a. Jostein Gaarder: De wereld van Sofie, 1994 en aan Onder het noorderlicht. Een literaire kennismaking met zeventien Noorse topauteurs, 2005.

Vertaald uit het Zweeds:

Oma's leggen geen eieren, 2004, Unni Lindell
Enge Ella en de nachtschool, 2009, Unni Lindell
Kinderkamers in de natuur, 1991, Gunilla Lundgren

Vertaald uit het Deens:

Nieuwe avonturen van Pol, 1991, Carla Hansen
Het jaar rond met Pol, 1990, Carla & Vilh. Hansen